

Prof. dr hab. Elżbieta Jung

Katedra Historii Filozofii

Wydział Filozoficzno-Historyczny

Uniwersytet Łódzki

Ocena

całości kształtu dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego

dr JUSTYNY KROCZAK

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Wykonana na zlecenie Dyrektora Instytutu Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Jana Pawła II z dnia 03.02. 2019 r.

Poniższą recenzję sporządzam uwzględniając wymogi sformułowane w: Ustawie z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018r, poz. 1668 ze zm.) w związku z art. 16 ust. 1 i 2 uchwały Senatu KUL z dnia 21 listopada 2019r w sprawie zasad nadawania stopni naukowych.

PODSTAWOWE INFORMACJE O KANDYDATCE

Dr Justyna Krocak jest absolwentką Uniwersytetu Zielonogórskiego, Wydziału Humanistycznego, gdzie w roku 2009 uzyskała tytuł magistra filozofii, a w roku 2015 stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofia. Rozprawa doktorska nosi tytuł: „Filozofia wszechjedności Pawła Florenskiego”. Promotorem była prof. dr hab. Lilianna Kiejzik. W roku 2012 dr Krocak uzyskała tytuł magistra filologii klasycznej na Uniwersytecie Wrocławski, Wydział Filologiczny. W latach 2015-2016 była zatrudniona na stanowisku asystencki w Zakładzie Historii Filozofii, Wydz. Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, od roku 2016 jest tam zatrudniona na etacie adiunkta.

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO

Podstawą ubiegania się o nadanie stopnia jest osiągnięcie naukowe, wskazane przez Habilitantkę, w postaci rozprawy naukowej zatytułowanej *Kultura filozoficzna dawnej Rusi (XI-XIII wiek)*, Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN 2020, s. 273.

Na pozostały dorobek naukowy Habilitantki składają się: jedna książka: *Pawła Florenskiego filozofia wszechjedności*, która jest zmodyfikowaną wersją doktoratu, 2 tłumaczenia książek z języka rosyjskiego: Paweł Florenski, *Moim dzieciom. Wspomnienia dawnych dni* oraz Ernest Radłow, *Zarys historii filozofii rosyjskiej*, 10 rozdziałów w monografiach (2 po rosyjsku i jeden po, angielsku), 29 artykułów (4 po angielsku w tym 2 w wysoko punktowanych czasopismach (100pkt) 21 w języku polskim oraz 4 po rosyjsku). Habilitantka zajmuje się również recenzowaniem nowości wydawniczych.

OCENA GŁÓWNEGO OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Głównym osiągnięciem naukowym Habilitantki jest rozprawa naukowa: *Kultura filozoficzna dawnej Rusi (XI-XIII wiek)*. Jak pisze Dr Krocak: „Monografia (...) stanowi zwieńczenie moich kilkuletnich badań nad mało znaną rodzimej nauce filozoficzno-religijną myślą dawnej Rusi” (Autoreferat, s. 2). Pytanie rodzi tu termin „rodzimej”, czyli rosyjskiej? Tak to chyba należy czytać, bowiem we Wstępie do rozprawy Habilitantka przedstawia historię badań autorów rosyjskich dotyczących tego okresu. W tym samym Wstępie („Uwagi metodologiczne”) czytamy: „Metodologia pracy opiera się na (multidyscyplinarnej) analizie źródeł literackich...” Wyjaśnienie na czym polega multidyscyplinarna analiza wskazuje, że jest to po prostu analiza źródeł literackich, czytamy: „...źródła literackie stanowią podstawowy materiał badawczy, innymi słowy jest to metoda polegająca na przedstawieniu pewnego strumienia ideowego wpływającego na rozwój myślenia filozoficznego”. Jak stwierdza Habilitantka: „Myśl staroruska nie stanowi dla historyka filozofii samodzielnego obszaru badawczego, integralnie związana jest bowiem z patrystyką, filozofią bizantyjską i rosyjską filozofią religijną (...) dlatego konieczne stało się odwołanie między innymi do teologii i historii Kościoła. Praca mieści się zatem w obszarze historii filozofii, ale opiera się na multidyscyplinarnej analizie źródeł literackich...” (Autoreferat, s. 3). To jest metodologia zastosowana w pierwszym rozdziale pracy. Rozdział ten służy: „rekonstrukcji staroruskiego sposobu rozumienia, odczuwania i doświadczenia rzeczywistości oraz kształtowania się wschodniosłowiańskiej kultury chrześcijańskiej naznaczone „słowiańską wrażliwością” (Wstęp, s. 16). Zarówno metoda analizy tekstów jak i sam przedmiot badań, czyli literatura z powodzeniem mogłyby być przeprowadzane przez filologa, a nie przez filozofa. I przede wszystkim takie analizy filologiczne, a nie filozoficzne zostały w tym rozdziale przedstawione. Skoro, jak czytamy, w myśli staroruskiej dostrzegamy wpływ patrystyki, filozofii bizantyjskiej i rosyjskiej filozofii religijnej należało poświęcić omówieniu tych zagadnień dużo więcej miejsca, po by tu właśnie wskazać na, jak pisze Autorka, „strumień

ideowy”. Rozdział pierwszy jest zatytułowany „Sytuacja kulturowa dawnej Rusi w perspektywie filozoficznej” (s. 25-64), w tym strony 25-39 to swego rodzaju wstęp(?) opisujący po krótku historię, kulturę, obyczaje tego okresu. Następnie mamy trzy podrozdziały: 1) „Sytuacja językowa” (s. 40-49); 2) „Sytuacja literacka” (s. 50-63); 3) „Sytuacja artystyczna” (s. 50-64). Tytuły tych rozdziałów są bardzo niefortunnie i nieostro sformułowane. Sposób opisanie tych „sytuacji” jest charakterystyczny dla Habilitantki, bowiem cechuje się „reporterską” zwięzłością relacjonowania tychże sytuacji. Historia filozofii to pogłębione analizy, logiczne wywody, polemika i innymi interpretacjami, wreszcie samodzielne wnioski, co w tym rozdziale jest bardzo skromnie reprezentowane.

Metodologia rozdziału drugiego i trzeciego to „rekonstrukcja poglądów i postaw filozoficznych myślicieli staroruskich na podstawie szczegółowej analizy treści i formy ich dzieł.” (Wstęp, s. 17, Autoreferat, s. 3) W rozdziale czwartym „zastosowana jest metoda biografii intelektualnych wybranych rosyjskich filozofów” (Autoreferat, s. 3).

Z punktu widzenia obecnego Wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie filozofia najistotniejsze są rozdział drugi i trzeci. Na rozdział drugi: „Rozumienie filozofii i jej rola w różnych aspektach życia” (s. 85-94) składają się trzy podrozdziały: 1) „Filozofia jako życie ascetyczne”; 2) „Filozofia jako zintelektualizowane życie ascetyczno-kontemplacyjne”; 3) „Filozofia jako życie praktyczne”. Niestety te tytuły są także nieostre i nie wskazują na ich zawartość treściową. Albowiem w każdym przypadku, jeśli w tytule mamy „życie”, to mamy do czynienia z „filozofią życia” – niestety termin też nieostry, bo filozofia życia, to filozofia praktyczna; zatem zakresy tych podrozdziałów się pokrywają. Dobrze, że nie pokrywa się ich treść. Niemniej za mało tu filozofii, w postaci porównań, analiz, wskazywania na wpływy, modyfikacje, odmienne interpretacje. Te rozdziały to także sprawozdania ze stanu, tym razem nie badań, lecz dociekań myślicieli staroruskich.

Na stronach 90-92 rozdziału drugiego czytamy: „U wspomnianych późnoantycznych ojców Kościoła promowany był model życia ascetycznego rozumiany jako ciągle wewnętrzne ubogacanie, zarówno intelektualne, jaki i moralne”. I nie odnajdujemy tu właściwie żadnego szczegółowego wyjaśnienia na czym miało polegać to ciągle ubogacanie, jaka tradycja stoi za takim pojmowaniem filozofii życia. Dalej czytamy: „Przedłużeni i rozwinięcie tej tradycji odzwierciedliło się w twórczości wielu późniejszych filozofujących teologów (...) w końcu Teodora Studyty. W kontekście dawnej Rusi szczególnie ważny był ten ostatni, przedstawiciel filozofii kościelnej (??), autor wielkiej syntezy tradycji chrześcijańskiej”. Następnie przytoczony jest dość obszernych cytat z *Dialektyki* Studyty, później ½ strony powtórzenia o czym możemy przeczytać w tym cytacie i w kolejnym akapicie: „Całkiem inną na pierwszy rzut oka postawę reprezentował...” i Autorka przechodzi do sprawozdania myśli Konstantyna-Cyryła Filozofa.

Kiedy Habilitantka pisze: „...autor wielkiej syntezy tradycji chrześcijańskiej”, to omówieniu tej myśli należało poświęcić zdecydowanie więcej miejsca, pokazać na czym ta synteza polegała, dlaczego była „wielka” i w jakim sensie odmienna, czy też wspólna z myślą chrześcijaństwa zachodniego. Ten przytoczony przykład służy mi tu jedynie zobrazowaniu „metody” analiz filozoficznych, których dokonuje Autorka. Metody pobieżnej, jak ciągle podkreślam, sprawozdawczej, niepogłębionej i zwykle zdawkowej.

Rozdział trzeci, jak się należało spodziewać i jak zadeklarowała Autorka poświęcony jest analizie tekstów filozoficznych. Na 49 stronach przedstawione są poglądy najważniejszych filozofów/teologów/myślicieli tamtego okresu, w podrozdziałach: 1) „Człowiek i jego miejsce w świecie”; 2) „Metafizyka piękna jako filozofia Boga”; 3) „Sens historii”. Tym razem tytuły obiecują więcej niż odnajdujemy w książce. Po raz kolejny mamy do czynienia ze sprawozdaniem a nie analizą poglądów. Na przykład na stronie 143 czytamy: „We fragmencie *Palei kometowanej* (...) występują inspirowane najprawdopodobniej

filozofią platonizmu i arystotelizmu chrześcijańskiego (także apokryfami) teorie: duszy, relacji duszy i ciała oraz procesu poznawczego człowieka....” Następnie zostaje omówiona, głównie w postaci cytatów koncepcja autora *Palei* (str. 144-148) bez odniesień do źródeł filozoficznych. Przedstawione w tym rozdziale rozważania to nie analizy, ale przede wszystkim omówienie fragmentów pism różnych myślicieli. Po raz kolejny Habilitantka przyjmuje pozycję „obiektywnego sprawozdawcy”.

Przedstawione w tych rozdziałach analizy wskazują, że właściwie trudno mówić *stricte* o filozofii dawnej Rusi, zdecydowanie właściwsze jest określanie jej mianem teologii, która też jest przecież i praktyczna i teoretyczna. Kiedy Habilitantka zdecydowała się nazywać tę myśl filozoficzną, powinna uzasadnić przekonująco i dowodliwie swoje podejście, odwołując się do bogatej literatury przedmiotu, chociażby interpretacji Etienne Gilsona, żeby wymieć najbardziej znanego autora „Historii filozofii chrześcijańskiej w wiekach średnich”. Tę tezę, że filozofia chrześcijańska jest nierozdzielnie związana z teologią powtarza wielu badaczy.

Przedstawione w takiej postaci, jak pisze Autorka: „warianty filozofowania (lub raczej prób filozofowania w ramach tradycji chrześcijańskiej) w dawnej Rusi przy mało życzliwym ujęciu mogą wydać się nieszczególnie oryginalne i mało zaawansowane”. To stwierdzenie jest jak najbardziej na miejscu, ale nie chodzi tu tylko o filozoficznie dość skromny materiał badawczy, lecz przede wszystkim o „bardzo zwięzły” sposób analizy tego materiału z rzadka posługujący się metodami obowiązującymi w historii filozofii.

Rozdział czwarty: „Perspektywa badań. Dawna Ruś i rosyjska filozofia religijna”, na który składają się dwa podrozdziały: 1) „Tradycja staroruska oczami słowianofilów”; 2) „Dziedzictwo ruskiego średniowiecza w dyskursie Pawła Florenckiego” przedstawia właściwie rezultaty wcześniejszych badań Habilitantki włącznie z tym, co zaprezentowano w pracy doktorskiej. Z punktu widzenia głównego tematu tej książki rozdział ten jest ładnym jej

zwieńczeniem. Widać, że Autorka od lat zajmuje się tą problematyką i ma w niej bardzo dobre rozeznanie.

Podsumowując należy stwierdzić, że z punktu widzenia historii filozofii, wybrany do analiz przez Habilitantkę okres (XI – XIII wiek) w dawnej Rusi, wymaga bardzo dobrego przygotowania warsztatowego i metodologicznego i ogromnej erudycji, które sprawiłyby, że tytuł pracy odpowiadałby jej treści. Przedstawiona do oceny praca pod tytułem *Kultura filozoficzna dawnej Rusi (XI – XIII wiek)* jasno pokazuje, albo że ta kultura nie była dobrze rozwinięta, albo że mimo, iż będąc spadkobierczynią niezmiernie bogatej filozoficznie i teologicznie tradycji greckiej i bizantyńskiej potrafiła z niej czerpać w bardzo ograniczonym zakresie, albo że Autorka książki nie umiała ciekawie, inspirująco, dowodliwie uzasadnić tezy o wartości tejże kultury. Przychylam się do moich pierwszych dwu wniosków, choć mam również duże zastrzeżenia co do sposobu prezentacji, a przede wszystkim analizy materiału.

OCENA POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH

Ilość opublikowanych prac zaświadcza o znaczącej aktywności naukowej Habilitantki. Skupia się ona przede wszystkim na rosyjskiej filozofii religii. Swoją pracę naukową zaczęła od analiz filozoficznych zainteresowań Fiodora Dostojewskiego (rezultatem były dwa artykuły), następny okres poświęciła twórczości, jak pisze „klasyków Srebrnego Wieku (Pawła Florenskiego, Włodzimierza Wiernadskiego, Mikołaja Bierdiajewa, Włodzimierza Sołowiowa, książąt Turbeckich, Aleksego Łosiewa, słowianofilów oraz Sergiusza Awierincewa i Sergiusza Chorużnego)”. Badanie te zaowocowały szeregiem publikacji w licznych periodykach polskich oraz rosyjskich. Wiele z tych publikacji to rezultaty badań dokonanych przy okazji opracowywania doktoratu. Jak pokazuje lektura tych prac, od początku działalności naukowej Habilitantka „uprawia” filozofię w „dziennikarski” sposób, to

znaczy dużo więcej miejsca poświęca w nich przedstawieniu faktów niżli interpretacji filozoficznej.

Do znacznych osiągnięć naukowych Habilitantki zaliczyć należy kierowanie i wykonawstwo w krajowych grantach badawczych NCN: Sonata 11; PRELUDIUM 3 – kierownik projektu; NPRH, Universalia, – wykonawca.

Reasumując: na „pozostałe osiągnięcia naukowe” w postaci publikacji składa się liczny, ciekawy, zróżnicowany tematycznie dorobek, który świadczy o szerokich zainteresowaniach naukowych Habilitantki i jasno zarysowanej problematyce badawczej.

OCENA AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ

O istotnej aktywności naukowej Dr Krocak świadczy także aktywny udział w licznych konferencjach naukowych (w 11 konferencjach międzynarodowych z referatami w języku rosyjskim, w 2 z referatami po angielsku, oraz w 10 międzynarodowych i polskich z referatami po polsku). Habilitantka odbyła 8 krótkich pobytów badawczych w Soffi, Kijowie, Petersburgu, Moskwie oraz Pradze. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, oraz Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im prof. Waldemara Cerana).

Dr Justyna Krocak ma 6 cytowań (bez autocytowań), IH – 3, liczba punktów MNiSW – 563.

OCENA DOROBKU DYDAKTYCZNEGO I ORGANIZACYJNEGO

Dr Justyna Krocak, w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Zielonogórskiego prowadzi wykłady i ćwiczenia z historii filozofii starożytnej i średniowiecznej, „Filozoficzne i religijne modele życia, mistycyzm”; „Historia nieeuropejskich idei filozoficznych”, „Kultura i duchowość Bizancjum, Duchowość prawosławna”, zajęcia z języka greckiego. Była promotorem trzech prac licencjackich. Wygłosiła 3 referaty na uniwersytecie Tarasa Szewczenki w Kijowie po angielsku (w ramach programu Erasmus), wygłaszała także wykłady w towarzystwach naukowych i na seminariach Instytutu Filozofii UW. W latach 2015-2018 była członkiem RI, Wydz. Hum, UZ.

POPULARYZOWANIE NAUKI

Dr Krocak popularyzowała dyscyplinę jaką jest filozofia biorąc udział w programach radiowych Radia Zachód (audycja: Eureka, w stronę nauki).

KONKLUZJA

Przedłożony do oceny dorobek nie tylko w postaci głównego osiągnięcia, ale również licznych prac, publikowanych w ostatnim okresie w najwyższej punktowanych czasopismach, oraz fakt istotnej aktywności naukowej w postaci kierowania projektami badawczymi pozwala mi na sformułowanie pozytywnej oceny dorobku naukowego dr Justyny Krocak i postawienie wniosku o przyznanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie filozofia.

Łódź 9 kwietnia 2022 roku

Prof. dr hab. Elżbieta Jung

